

יניב שמחי
ישוב ענב

יניב שמחי

מניין הצירות המפריע לשכנים

- א. מקור הדין - במלמד דרדקי.
- ב. במילי דמצוה.
- ג. הגדרים בזה.
- ד. החילוק בין בית לחצר.
- ה. מסקנה.

א. ראשית, יש לדעת שכאשר אדם פותח חנות בחצר, יכולים בני המבוי או החצר הדרין שם למחות ביד אותו אדם אם נגרם להם הפרעה מכך. (משנה ב"ב דף כ"ו ע"ב. וראה שו"ע חלק חו"מ קנו ב). אמנם בגמ' (שם, כ"א ע"ב) מבואר דבמלמדי דרדקי שאני.

דאיתא בגמ' (משנה שם): חנות שבחצר, יכול למחות בידו ולומר לו, איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין. אבל עושה כלים, יוצא ומוכר בתוך השוק, ואינו יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות. ע"כ.¹ ובגמ' מקשי' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, ופירש"י (ד"ה מ"ש רישא) מאי שנא רישא דקתני יכול לומר איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין, וסיפא קתני אינו יכול לומר לו איני יכול לישן מקול התינוקות. ע"כ.

היינו שק' לגמ' אמאי ברישא גרסי' לישנא ד'קול הנכנסים והיוצאים', ובסיפא 'קול התינוקות'. וביאור דבריו הוא שקס"ד דקול התינוקות היינו ג"כ קול תינוקות הבאים לקנות מבעל החנות. ולכן קשה מדוע שינתה המשנה את לשונה. וכ"כ אח"כ רש"י בהדיא (ד"ה ולא מקול התינוקות), ותוסי' (ד"ה מ"ש רישא ומ"ש סיפא), וכ"ה ברבנו גרשום (שם). [מיהו ע' ר"ח שם].

ותי' רבא: סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן, ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך, דאמר רב יהודה אמר רב, ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל. שבתחלה, מי שיש לו אב, מלמדו תורה, מי שאין לו אב, לא היה למד תורה, מאי דרוש, "ולמדתם אותם", ולמדתם אתם. התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש, "כי מציון תצא תורה". ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב, לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך, ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע. ע"כ.²

¹ ונחלקו הראשונים משום מה יכול למחות. לרבנו יונה הוא משום רעש הנכנסים והיוצאים. (ובשעורי ר' שמואל כתב דכן מבואר ברש"י). אמנם הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן והנמוקי"י כתבו דלשון המשנה 'מקול הנכנסים' הוא לאו דוקא דאין הסיבה בגלל הרעש אלא שהנכנסים ויוצאים גורמים לריבוי הדרך. ע"ש. וי"ל בזה ג"כ משי' הרמב"ם ותוסי'. וע"ע בב"י (קנו, ד"ה והטעם שיכולים לעכב). ועי' דבר יעקב (ב"ב כ"א ע"ב).

² בעיקר תקנת יהושע בן גמלא, ראה רמב"ם (ת"ת פ"ב ה"ב) ובשו"ע יו"ד (רמ"ה ס"ה, ובס"ח).

יניב שמחי
 ישוב ענב

כלומר, שבסיפא דמתניי דאינו יכול למחות ולומר איני יכול לישון מקול התינוקות, ר"ל מקול התינוקות הבאים ללמוד תורה אצל מלמד דרדקי.

ובגמ' בהמשך: מיתבי, אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא, אומן, וגרדי, ומלמד תינוקות, בני חצר מעכבין עליו. הכא במאי עסקינן, בתינוקות דעכו"ם. ע"כ. [וחזרה ע"ז הגמ'].
 דהיינו מק' ע"ז הגמ' מברייאתא דמבואר בהדיא שם שאחד מבני חצר שביקש ליעשות (כצ"ל) מלמד דרדקי, בני חצר מעכבין עליו. ומתרתת הגמ' דאיירי שם בתינוקות דעכו"ם.

מבואר מדברי הגמ':

א- דיכול אדם ללמד תורה לתינוקות בביתו, ואפי' אם נגרמת מכך הפרעה כל שהיא לשכנים (ואע"ג דקול הבא מחמת אחרים הוא – רש"י), מ"מ אינם יכולים למחות.

ב- אמנם אין ללמד תינוקות דעכו"ם במקרה שגורם הפרעה לבני החצר.

ועוד אפי' בילדי עמ"י, זהו דווקא שמלמדם תורה, וכמ"ש בעליות דרבנו יונה שם וז"ל: בתינוקות דגוים. שהוא מלמדן אומנות, והוא הדין בתנוקות של ישראל שמלמדים אומנות, ולאפוקי מתנוקות ישראל שמלמדן תורה אוקמה בתנוקות דגוים. ע"כ. וכן נקטו בפשיטות ברשב"א (ד"ה הבי"ע בתנוקות של גוים) והריטב"א (ד"ה בתנוקות של גוים). וכ"כ בב"י (ר"ס קנו) בשם המרדכי (תקיב). וכ"כ מדברי הרמב"ם (בהל' שכנים), ובפיהמ"ש כתב בהדיא שאם היה מלמד את התינוקות חשבון או תשבורת יכולין בני החצר למחות בידו. וסיים מרן בב"י: ופשוט הוא.³

ובטעם הדבר שאע"ג דקול הבא מחמת אחרים הוא, אעפ"כ אינו יכול למחות, כתב ברבנו עובדיה (במשנה שם) דהוא משום יגדיל תורה ויאדיר. ע"כ. וע' בדברי ירמיהו (על הרמב"ם בהל' ת"ת פ"ב ה"ז) מה שדן בזה. ובביאור הגר"י קאפח (שם). מש"כ בביאור הפס' לשי' הרמב"ם). וע"ע בשו"ת עמודי משפט (ב, ד), שכתב שהוא להרים קרן התורה. עש"ב. וכן נפסק להלכה ברמב"ם (פ"ו מהל' שכנים ה"ב) וז"ל: וכן יש לו ללמד תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו ואין השותפין יכולין למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן.

וכ"ה בהל' ת"ת (פ"ב ה"ז): אחד מבני מבוי שביקש להעשות מלמד אפילו אחד מבני החצר אין יכולין שכניו למחות בידו... שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. ע"כ. וכן פסק בשו"ע (חו"מ קנו ג): וכן יש לו ללמד תינוקות ישראל בתוך ביתו, ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות של בית רבן. ע"כ.

ב. והנה יש לדון האם מה שהתירו ללמד תינוקות לאו דווקא הוא, וה"ה נמי לכל דבר מצוה. או שמא לא התירו בכל דבר מצוה אלא דוקא במלמד דרדקי.

³ ומעיקרא היה נראה לדון בתינוקות עכו"ם שמלמדם תורה. מיהו ע' בריטב"א שם שכבר עמד בזה וכתב: ואסור ללמד תורה לגוי דכתיב ומשפטים בל ידעום, ואף על פי שאסור ללמדם אומנות, משום איבה שרי אבל ללמדם תורה לעולם אסור. ע"כ. ולפי"ז ליתא להא דאמרן. וע"ע מש"כ בזה בחי' חת"ס. (וי"ל בזה מב"ק דל"ח ע"א מניין לנכרי וכו' וע' בתוס' שם). ובעיקר האי דינא דללמד תורה לעכו"ם ע' בשו"ת יביע אומר (ח"ב, חיו"ד, י"ז), ע"ש.

יניב שמחי
 ישוב ענב

כתב הטור (חוי"מ, קנז): וכן אין יכולין למחות בידו מללמד תינוקות של בית רבן ואפילו הן רבים וה"ה נמי לכל מילי דמצוה כגון לחלק צדקה או להתפלל בעשרה. ע"כ. ובב"י הביא שכ"כ הריטב"א בתשובה (סי' כז) דה"ה לעשות מדרש להרביץ תורה או לדרוש בו לרבים כדי להגדיל תורה ולהאדיר ולא תשכח תורה מישראל, **דכוליה חד טעמא הוא**. ע"כ. וכ"ה ש"י הר"י מיגאש (מובאת בשיטמ"ק) שכתב גבי סופר מתא דזהו דוקא בסופר הכותב שטרי הדיוטות, דבסופר סת"ם הוי דבר מצוה, ואין יכולים בני החצר למחות. (ולפי"ז זוהי גם שיטת תוס' ד"ה בסופר מתא). ורבנו ירוחם (ח"ו, נתיב ל"א). וכן פסק מרן בשה"ט (חוי"מ סי' קנו ס"ג) שהוא הדין לכל מילי דמצוה, שאינם יכולים למחות בידו. וכ"כ בלבוש (שם).

וזה דלא כהרב כנה"ג (מהדו"ב הגב"י אות א') ומהר"ם די בוטון, שחילקו דדוקא מלמד דרדקי שרי⁴, אבל שאר מצוות כגון לחלק צדקה או להתפלל בעשרה לא. וכמ"ש ערך השלחן (טי"ב, חוי"מ ח"ג סי' קנו אות ג'). וע' בשו"ת להורות נתן (ג, ק). איברא דכבר בב"י (קנו) הביא דברי הרמב"ן דס"ל שכל מה שהתירו ה"ד במלמד דרדקי, ולא בכל דבר מצוה. (ע"ש משה"ק ע"ד רש"י).

אבל – כאמור – מרן בשו"ע פסק כדעת הראשונים דס"ל דה"ה לכל דבר מצוה. אמנם בט"ז חילק בין מצוה שצריך צירוף רבים לעשותה, לבין מצוה שנעשית ע"י יחיד, שכתב הט"ז (שם): ונראה דלהכי כתב רבינו מילי דמצוה כגון לחלק צדקה או להתפלל בעשרה, להורות דדוקא בענין מצוה התלוי בצירוף אנשים כמו אלו דחשיב, משא"כ כשאפשר לו לילך לבתי האנשים שצריכין לכך, מעכבין עליו שלא ליעשות מוהל, אם הוא בענין שיבואו הרבה אנשים לביתו, כנלע"ד. עכ"ד.

מיהו, ראה בערך השלחן הנזכר לעיל שכתב דלא נראה לומר כן בדעת מרן, דסתם מרן "וה"ה לכל מילי דמצוה". (וע' במש"כ הצי"א ח"י סי' כ"ה פ"ל על דבריו). ומ"מ מבואר דלדעת מרן אף לסתם צורך מצוה, אין השכנים יכולים למחות מהרעש. אמנם בני"ד אף הט"ז יודה, ופשוט.

ולכן יהיה מותר להתפלל במניין בביתו של האדם אף אם הרעש מפריע לשכנים. וכתב הריב"ש (רנג): אם באו יחידים לעשות להם מדרש לתפלה וקמו אנשים למנוע, אם נתן לשמוע, ודאי משתקין אותו בנזיפה שמעכבין את הרבים מלעשות מצוה ואין עון גדול מזה. ע"ש.

ג. אבל אם מרעישים יותר מהרגילות, כתב הגר"מ אליהו ע"ה (מאמ"ר חוי"מ סי' יב. בשם הסמ"ע והפת"ש) שיכולים השכנים למחות (וכן אמר לי הג"ר זבדיה כהן שליט"א ראב"ד ת"א). אמנם בספר עין המשפט ח"ג (קנו, פ"א) הביא בשם שו"ת שבט הקהתי (ד, רצט) ושו"ת משנה הלכות (יד, ר) דס"ל דא"א לעכב ע"ש.

ואפי' אם יש להם מקום אחר להתפלל, אין השכנים יכולים למחות. וכמ"ש בנמוק"י (ב"ב דף י' ע"ב): לתינוקות של בית רבן ומתקנת וכו'. שאע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדין לכך, אפילו הכי לא מטרחינן ליה אלא לסייע בהעמדת התקנה

⁴ וה"ה למלמד גדולים תורה, (ע' משנ"י יג סי' מה).

יניב שמחי
ישוב ענב

כדי שיהיו המלמדין מצויים. עכ"ד. (וזה דלא כהרמב"ן המובא בב"י. ופשוט דהרמב"ן לשי
דלא התירו אלא דוקא מלמד תינוקות, וכנ"ל). וכ"כ בספר משפט צדק בשם שו"ת דברי
מלכיאל (ז, מא).

ועוד יל"ד, האם ההיתר הנ"ל נאמר ג"כ בלילה או לא. שראיתי בקובץ משנת יוסף (יג מה,
מאמר הרב נהוראי אוחנה נר"ו והאריך בביאור דין זה ע"ש) שיצא לדון האם ההיתר הנ"ל
נאמר בלילה או לא. דהנה אי אזלי בתר תקנת יהושע בן גמלא אין עניין להתיר בלילה,
שעיקר לימוד התלמידים ביום הוא. מיהו למסקנא כתב שמ"מ עיקר הדין שייך בין בלילה
ובין ביום, וכמ"ש האחרונים אמרו שהטענה היא שאינו יכול לישון, ה"ז טענה פסוקה בין
ביום ובין בלילה, וכ"כ בשו"ת זקן אהרון וואלקין (ב, קלז), עכ"ד. [וע"ש שהביא דברי הגאון
שבט הלוי (חחו"מ רכ"ד) דזה במקצת הלילה, מיהו לפימ"ש בעין המשפט הנ"ל בשם האח'
לא יוכלו למחות, וכנ"ל].

וכן יש לסייג ההיתר הנ"ל שאם נגרמת בושה לנשים מכך שאנשים מתפללים שם, יהיה
אפשר לעכב, כמ"ש הגאון רח"י אליקים ע"ה בספר שם יוסף (על הרמב"ם בהל' ת"ת שם).
[וכאשר אמרתי סברא זו לראב"ד ת"א הג"ר זבדיה כהן שליט"א, הסכים עמה].

ועוד י"ל, ממש"כ במשנ"י (שם, עמ' ר"צ) שהביא בשם שו"ת שבט הלוי (ז, רכד) שבמקום
שיש חולים מסתבר שיהיה אסור, כמבואר בחו"מ שצריך לחשוש להם. ע"ש. וישנם כאלו
שגזילת שנתם היא גזילת בריאותם. אלא שבשו"ת שלמת חיים זוננפלד (חחו"מ, תעד) נשאל
אודות חולה אם יכול למחות בקול התשב"ר, והשיב שפשוט שאינו יכול למחות בתשב"ר,
עכ"ל. וע"ע בשו"ת מהרלב"ח (צז) דמבואר שם שאם תבטל תורה, אזי במקום שאפשר
להעביר החולה למקו"א אינו יכול למחות. ואין היתר לסגור ת"ת בשל כך. ע"כ. והה"כ שם
כתב שכ"ז דדוקא בת"ת אבל באר מצוות יש להתחשב בחולה. ע"ש.

ד. אלא שכל הנז"ל, לא נאמר אלא על אדם הפותח ת"ת או עושה דבר מצוה **בביתו**, אבל בני"ד
שהחצר משותפת לדיירי הבניין, לא נאמר היתר זה. דהנה מפשטות דברי מרן בשו"ע שכתב:
וכן יש לו ללמד תינוקות ישראל תורה בתוך **ביתו**. ע"כ. משמע שדוקא בתוך ביתו יכול
לעשות כן, ואין בני החצר יכולים למחות בידו. ע"כ. (וכן מדויק ברמב"ם). ולפי"ז כתב בספר
עמק המשפט (ח"ג, הל' שכנים) שכאשר עושה ת"ת בחצר המשותפת, או כל מילי דמצוה,
יכולים לעכב בעדו, דזה משותף לכל השכנים. (ואפי' יחיד יכול לעכב, ואפי' על רבים. לבוש,
קנו א).

ולפי"ז בני"ד אם עושים מניין בחצר ומפריע לשכנים, יכולים למחות בידו. וכן אמר לי
ראב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו הגר"א אבירזיל שליט"א.

ה. העולה למסקנא:

יניב שמחי
ישוב ענב

כאשר אחד מבני החצר עושה מניין בביתו, אין בני החצר יכולים להתנגד. **והטעם:** משום שאין חילוק בין מלמד דרדקי, לשאר מצוות. (וע' באמונת עתיך גליון 117 עמ' 59-61 כמה גדרים חשובים בזה).

ואפי' אם יש להם מקו"א שיכולים להתפלל שם, וכמ"ש בנמוק"י.⁵
משא"כ כאשר עושה בחצר שאז השכנים יכולים למחות. מכיון דגם להם יש שייכות בה. (וברה"ר צריך לדון למי שייך הרשות, ולפי"ז לדון).

ומ"מ ראוי לדבר אל ליבם בדרכי נעם לבל ימחו במתפללי המניין.
'והאמת והשלום אהבו'.

⁵ וה"ה לפי הנ"ל במנינים הנקראים 'מניני מרפסות' מבלי להכנס אם הויא תפילה במניין. (אע"פ שלכאוי תלוי בדעות, מ"מ יש להשיב, ואכמ"ל)